

บทที่ 5

การสรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การสรุปผล

การวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม 2) พัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม 3) บูรณาการเครือข่ายชุมชนด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคมให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยวิธีการเลือกแบบอาสาสมัคร (Volunteers Sampling) จากกลุ่มประชากรที่เป็นผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มชุมชน และผู้ประกอบการภาคบริการจำนวน 60 คน จาก 5 หมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบบรรยาย

จากการวิจัยเพื่อการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคมปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการจัดการชุมชน ประกอบด้วย 4 ปัจจัย พบว่า

1) ปัจจัยด้านบุคคลทั้ง 5 ชุมชนยังคงดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ด้านความเชื่อได้แก่ การไหว้ผีบรรพบุรุษ การไหว้ผีเจ้าเมือง และการนอนวัดถือศีล 8 ทุกวันพระ เป็นต้น ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การแต่งกาย ภาษาพูด และอาหารการกิน อาหารประจำถิ่น เป็นต้น ด้านประเพณี ได้แก่ ประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีต่างซอมาต่อ เป็นต้น และใช้ภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้และกิจกรรมต่างๆ ผ่านระบบเครือข่าย ชุมชน และเครือข่ายของกลุ่มที่มีรูปแบบวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมุ่งรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนสืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลานได้ปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

2) ปัจจัยด้านสังคม โครงสร้างทางสังคมวิธีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ขาดความพร้อมด้านการจัดชุมชน ความเจริญทางสังคมขยายตัวถึงทั้ง 5 ชุมชน การสืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นยังมีความเข้มแข็ง แต่พบการรับวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่แบบไม่ระวัง ทำให้เกิดปัญหาวัฒนธรรมใหม่ทำลายวัฒนธรรมเดิม พบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ทั้ง 5 ชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ปลูกข้าว ปลูกกระเทียม และปลูกถั่วเหลือง เป็นหลัก แหล่งรายได้จะมาจากพืชผลทางการเกษตร ซึ่งไม่มีความแน่นอนในแต่ละปี แล้วแต่ว่าปีไหนราคาพืชผลทางการเกษตรจะราคาขึ้นหรือราคาลด ถือเป็นปัญหาใหญ่ของเกษตรกรทั่วทั้งประเทศ และทั้ง 5 ชุมชนยังไม่เข้าใจกลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการเข้าถึงด้านการตลาดสมัยใหม่ เน้นการจัดการ

ชุมชนท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ คือ รอนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวเอง ไม่ได้ใช้สื่อและวิธีการเข้าหานักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ส่วนวิธีการซื้อขายแลกเปลี่ยนก็ทำตามแบบเดิม ๆ คือ ซื้อมา ขายไป หรือวางขายสินค้าและบริการตามบูธแสดงสินค้าเวลาหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้ไปออกบูธ หรือวางจำหน่ายตามหน้าบ้านของตนเองเป็นหลัก ไม่เข้าถึงการตลาดออนไลน์ ไม่ได้อบรมด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่หลากหลายและทันสมัย

4) ปัจจัยด้านนิเวศ สภาวะแวดล้อมธรรมชาติและคุณสมบัติของชุมชน ทั้ง 5 ชุมชนเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ติดกับภูเขา มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน มีอาหารการกินที่เพียงพอพร้อมไม่อดอยากขาดแคลน ชุมชนมีความสงบเรียบร้อย อยู่กันอย่างเรียบง่าย ปกครองกันด้วยระบบประชาธิปไตยที่เน้นความสามัคคี และเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสและผู้นำในหมู่บ้านเป็นหลัก แต่ยังขาดการร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) Strength ความเข้มแข็ง ความเข้มแข็งประกอบด้วยความเริ่มจากความเข้มแข็งของผู้นำของทั้ง 5 ชุมชนที่เป็นผู้พร้อมที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนมีการจัดการที่ดี และอยากจะพัฒนาชุมชนของตนเองให้เติบโตไปเรื่อยๆ ถัดมาคือ ความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่พร้อมจะร่วมกันขับเคลื่อน และร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพชุมชน และความเข้มแข็งในวิถีวัฒนธรรมของชุมชนที่พร้อมจะคงคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้

2) Sustainable ความยั่งยืน จากความเข้มแข็งที่ชุมชนมี จากคนชุมชนร่วมมือกันสืบสานรักษา ต่อยอด จึงเกิดเป็นความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

3) Development การพัฒนา การส่งเสริมให้ทั้ง 5 ชุมชนดีขึ้น ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ ส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

4) Civil Society กระบวนการประชาสังคม ทั้ง 5 ชุมชน รวมกลุ่มกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันวางแผน และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนแต่ละชุมชน เพื่อเชื่อมโยงไปยังชุมชนอื่นๆได้

3. การบูรณาการเครือข่ายชุมชนด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคมให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคม ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีหน้าที่ คือ ให้บริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว การประสานงาน การดูแลด้านนโยบาย และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนสามารถสร้างพันธมิตรที่เป็นภาคีเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในการร่วมผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานและได้รับการยอมรับ ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวและผู้สนใจโดยทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยคนที่คนในชุมชนมีการรวมตัวกัน เป็นเครือข่ายชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน และมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชน จึงทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ รู้เท่าทันสภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยที่กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว และการมีความสามัคคี มีความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชน สามารถร่วมมือ ร่วมใจกันแก้ปัญหาของชุมชน มีจิตสำนึกต่อกัน มีศีลธรรม มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน รู้จัก ช่วยเหลือแบ่งปันกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึ่งพาอาศัยกันและกันได้ในยามจำเป็น ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงทัศนคติของในชุมชนที่พร้อมจะแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน

ข้อสังเกตที่นำมาอภิปรายผลคือ ภาวะผู้นำชุมชนของทั้ง 5 ชุมชนมีความโดดเด่นในการทำงานกับชาวบ้านและชุมชนเป็นอย่างมาก สะท้อนถึงความเชื่อมั่น ศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำ การได้ความร่วมมือจากคนในชุมชนทำให้ทั้งชุมชนสามารถที่จะขับเคลื่อนชุมชนไปพร้อมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พัชรชาติ ตรีชัย (2552) ที่พูดถึงการวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง ควรเริ่มที่ผู้นำที่เข้มแข็งเป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดีคนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชน ประสานพนักกำลังร่วมคิดร่วมทำ และการมีทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชนความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบอาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิดเก่งทำเห็นผลได้ในทางปฏิบัติ และทุนทางเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ และนำภูมิปัญญามาเพิ่มมูลค่าผลผลิต (แปรรูป) ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดภัย สังคมขับเคลื่อนอย่างมีความสุขบนความยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยมีข้อค้นพบจากการวิจัยที่นำมาเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยวให้พัฒนาต่อไปได้อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการประชาสังคมที่มีความเข้มแข็ง เน้นการทำงานในรูปคณะกรรมการขับเคลื่อนในการร่วมสร้างกลยุทธ์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการชุมชนท่องเที่ยว และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวที่มั่นคงยั่งยืนของ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น เริ่มจากความเข้มแข็งของชุมชนโดยผู้นำ และพัฒนาให้ยั่งยืน โดยพัฒนากระบวนการประชาสังคมให้ขับเคลื่อนจากฐานสู่บนสปีไป

2. ระดับการนำไปใช้ ดังนี้

ระดับชุมชน

- 1) ชุมชนควรส่งเสริมการประสานเครือข่ายในชุมชนต่างๆ เรื่องการพัฒนาสมรรถนะผู้นำยุคดิจิทัล
- 2) การปรับตัวในการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมกระบวนการประชาสังคมยุคดิจิทัล
- 3) การพัฒนาตัวชี้วัดในกระบวนการประชาสังคมไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 1) ควรกำหนดแผนแม่บทด้านการจัดการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมกระบวนการประชาสังคมยุคดิจิทัล
- 2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการประชาสังคมในยุคดิจิทัลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ควรมีการวิจัย เรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวในมิติภูมิปัญญาด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน